Kraków, 04.07.2021

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor: mgr Mikołaj Murkociński

Tytuł: *Polscy uchodźcy wojenni w Afryce Wschodniej w polityce Wielkiej Brytanii (1942-1950)*

Promotor: prof. dr hab. Artur Patek

Przedstawiona praca doktorska jest analizą dziejów polskiego uchodźstwa wojennego na terenie Afryki Wschodniej przez pryzmat polityki Wielkiej Brytanii w latach 1942-1950. Stworzenie na przestrzeni tego okresu odpowiednich warunków pobytu dla tysięcy Polaków na „Czarnym Lądzie" stanowiło duże wyzwanie logistyczne, polityczne i gospodarcze, zarówno dla Zjednoczonego Królestwa i jego kolonii, jak i innych aktorów, takich jak Rząd RP na Uchodźstwie w Londynie lub organizacje międzynarodowe. Celem dysertacji jest opisanie rozwoju polityki brytyjskiej wobec kwestii polskich uchodźców w Afryce Wschodniej oraz uwidocznienie kształtujących ją czynników, w kontekście przemian zachodzących na scenie krajowej i międzynarodowej.

Rozprawa oparta jest na materiałach archiwalnych różnego pochodzenia. W sposób szczególny wykorzystane zostały dokumenty brytyjskiej administracji rządowej oraz polskiego rządu na uchodźstwie w Londynie. Ważnym źródłem wiedzy o schyłkowych latach pobytu Polaków w Afryce Wschodniej są materiały Międzynarodowej Organizacji Uchodźców (*International Refugee Organization* – IRO). Skonfrontowanie szerokiego spektrum źródeł pierwotnych sprawia, że dysertacja wpisuje się w nurt historii komparatywnej. Praca uzupełnia zatem pewną lukę pozostawioną przez dotychczasową literaturę przedmiotu, w dużej mierze skupionej na zapisie wspomnień byłych uchodźców oraz opisie ich życia codziennego i społecznego.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów ułożonych według struktury chronologicznej. W pierwszym rozdziale poświęconym genezie polskiego ośrodka uchodźczego w Afryce Wschodniej opisane zostały wydarzenia na szczeblu politycznym, jakie doprowadziły do decyzji o przeniesieniu do na ten obszar Polaków przybyłych do Iranu z ZSRR w następstwie porozumienia Sikorski-Majski.

Rozdział II to analiza procesu budowania brytyjsko-polskiej administracji uchodźczej oraz osiedli na terytoriach brytyjskich w drugiej połowie 1942 roku, gdy na „Czarny Ląd" poczęły przybywać pierwsze transporty polskich uchodźców. W tej części rozprawy omówiona została także charakterystyka społeczna grup Polaków zmierzających do Afryki. Jak pokazano, przewaga ludności pochodzenia wiejskiego miała wpływ na stosunek Brytyjczyków i mniejszości europejskiej w posiadłościach kolonialnych wobec przybyszów z Polski.

Kolejny rozdział obejmuje lata 1943-1945 – okres, w którym ustabilizowała się liczba polskich uchodźców w Afryce Wschodniej, a zdecydowana większość osiedli rozpoczęła funkcjonowanie. W Nairobi wciąż jednak trwały negocjacje polsko-brytyjskie w sprawie kształtu administracji uchodźczej oraz prerogatyw przypadających każdej ze stron. Stopniowe słabnięcie polskiego ośrodka w Londynie wraz z powstaniem w Warszawie nowego rządu tymczasowego pod auspicjami ZSRR oraz narastające się konflikty między poszczególnymi resortami, znajdujące swoje odzwierciedlenie w Afryce, doprowadziły do stopniowej utraty kontroli nad sprawami uchodźstwa przez urzędników lojalnych wobec Rządu RP w Londynie.

Rozdział IV poświęcony jest przemianom w administracji uchodźczej, do jakich doszło wraz z cofnięciem uznania polskiemu rządowi na uchodźstwie przez Wielką Brytanię w lipcu 1945 roku. Od tego momentu Brytyjczycy całkowicie przejęli zarządzanie sprawami polskich uchodźców, włączając w struktury swojej administracji niektórych przedstawicieli byłego polskiego rządu. Jednocześnie Zjednoczone Królestwo aktywnie poszukiwało możliwości przekazania części kwestii uchodźczych agendom międzynarodowym – najpierw United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA), a następnie IRO. W tym samym czasie władze polskie w Warszawie podejmowały próby (w większości bezowocne) repatriowania jak największej liczby uchodźców do Polski z obszarów zamorskich.

Ostatni rozdział to opis ostatnich lat obecności Polaków w Afryce Wschodniej oraz wysiłków podjętych przez organizacje międzynarodowe i rząd brytyjski na rzecz definitywnej likwidacji polskich osiedli. Praktycznie wszyscy Polacy opuścili ten teren w latach 1948-1950, w zdecydowanej większości udając się na emigrację.

Krakow, 04.07.2021

Dissertation abstract

Author: Mikołaj Murkociński

Title: *Polish War Refugees in East Africa in the Politics of Great Britain (1942-1950)*

Thesis Supervisor: prof. dr hab. Artur Patek

The dissertation is an analysis of the history of Polish war refugees in East Africa through the prism of British politics in the years 1942-1950. The establishment of several Polish refugee camps offering optimal living conditions in Africa during this period was a tremendous task from a logistical, political and economic point of view. It involved not only the United Kingdom and its colonies, but also many other actors, including the Polish government-in-exile in London, as well as international organizations coping with the unprecedented postwar refugee crisis. The present thesis is an attempt to describe the evolution of the British policy towards the question of the Polish refugees in East Africa, and to reveal different factors shaping Great Britain's stance on this matter in the context of important changes, occurring both on domestic and international level.

In my work I extensively studied a vast array of archival materials of different origins, particularly British and Polish ministerial papers. Other sources included archives of the International Refugee Organization (IRO), located in the French Archives Nationales in Pierrefitte-sur-Seine. The use of a broad spectrum of primary sources, which are systematically compared in the present dissertation, places the latter within the field of comparative history. Thus, it contributes to fill a gap in the existing historiography of the Polish refugeehood in East Africa, which has been mostly concentrated on oral and social history.

The thesis is composed of five chapters in a chronological structure. The first chapter is devoted to the origins of the Polish refugee center in East Africa. It contains an analysis of political events that led to the eventual evacuation of Polish civilians from Iran, where they had flocked from USSR in the aftermath of the Sikorski-Majski agreement.

In the second chapter I examine the process of establishing the Polish-British refugee administration and refugee camps in East Africa in the second part of 1942, as first convoys bringing Poles from Iran started to arrive. This part also focuses on the social characteristics of Polish civilians disembarking in Africa. The prevalence of rural population influenced the

perception of the Poles by the colonial authorities and representatives of the British government.

The third chapter covers the period spanning between 1943 and 1945. This was the time when the number of Polish refugees stabilized, while most of refugee camps had been set up. However, a continuous debate involving Polish and British officials about the final shape of the refugee administration, and their respective prerogatives, was taking place in Nairobi and London. The steady erosion of the authority of the Polish government-in-exile in London and the establishment in Warsaw of a Soviet-sponsored communist government, as well as persisting conflicts within the Polish administration, contributed to the weakening of control over refugees exercised by the Polish representatives in East Africa.

Chapter IV focuses on transformations of the refugee administration in East Africa that took place after the withdrawal of recognition from the Polish government-in-exile by the British authorities in July 1945. From then on, the British took full control over refugee affairs, while incorporating some Polish ex-officials within the structure of their administration. In parallel, His Majesty's Government was multiplying initiatives to involve the United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) and later IRO in solving the problem of refugees remaining in British controlled territories in Africa. At the same time, the communist authorities in Warsaw carried out a repatriation program, without much success.

The final chapter is a description of final years of the Polish presence in East Africa (1948-1950). During that time significant efforts were deployed by international organizations and the British government to liquidate as quickly as possible the remaining Polish refugee camps. Almost all Polish civilians left East Africa by 1950, most of them choosing not to return to Poland.

